ÇOKKÜLTÜRLÜ EVLİLİKLER

MULTICULTURAL MARRIAGES

Mehmet UZUN

115

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Yıl: 2026, Sayfa: 1-19.

Makale Türü: Derleme Makalesi

DOI: 10.35379/cusosbil.1693723

Geliş Received: **07.05.2025**
Kabul Accepted **04.10.2025**

ÇOKKÜLTÜRLÜ EVLİLİKLER

MULTICULTURAL MARRIAGES

Mehmet UZUN [1]

Anahtar Kelimeler:
Çokkültürlü Evlilik,
Karma Evlilik,
Evlilik Göçü,
Kültürlerarası Evlilik,
Aile Danışmanlığı.

Keywords:
Multicultural Marriage,
Mixed Marriage,
Marriage Migration,
Intercultural Marriage
Family Counseling.

[1] Dr., T.C. Bakü Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği, dr.uzunmehmet@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7189-0739

Alıntılamak için/Cite as: Uzun M. (2026). Çokkültürlü Evlilikler, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 1-19

ÖZ

Günümüz dünyasında; zorunlu göçler, ekonomik nedenler, çalışma koşulları, eğitim ortamları ve kitle iletişim araçlarının yaygın kullanımı gibi nedenlerle toplumsal hareketlikler her geçen gün daha yoğun bir biçimde artış göstermektedir. Bu durum; dil, etnik köken, sosyal sınıf, ırk, din gibi farklı sosyolojik ve kültürel yapılardan farklılıkları bulunan bireylerin etkileşime geçmesine ortam oluşturmaktadır. Böylelikle çokkültürlü bireysel etkileşimler ile yeni evlilik ve aile sistemleri kurulmaktadır. Bu doğrultuda mevcut çalışmanın amacı farklı kültürel yapılara sahip çiftlerin yapmış olduğu evliliklerin temel dinamiklerinin derlenmesidir. Araştırma kapsamında; çokkültürlü evliliklerin kavramsal çerçevesi, yaygınlığı, bu tür evliliklerin bireysel ve toplumsal etkileri, psikolojik ve sosyolojik anlamda olumlu yanları ile partnerlerin evlilik sürecinde karşılaştıkları sorun alanları incelenmiştir. Çalışma sonucunda; çokkültürlü evliliklerde temel olarak: kültürel uyum sorunları, çocuk yetiştirme tutum farklılıkları temelli çatışmalar, dini yaşam pratiklerinde yaşanan sorunlar, yasal düzenlemelerde yaşanan belirsizlikler, kök aile tepkileri ve sosyal damgalanma alanlarında çiftlerin sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Son olarak ise konu ile ilgili Türkiye'deki mevcut durum ve yapılan çalışmalar özetlenmiş, çokkültürlü aile danışmanlığına yönelik önerilerde bulunulmuş, araştırmacı ve uygulayıcılara dair öneriler ile sonlandırılmıştır.

ABSTRACT

In today's world, social mobility is increasing more intensively each day due to factors such as forced migration, economic reasons, working conditions, educational environments, and the widespread use of mass communication tools. This situation creates an environment for individuals from different sociological and cultural backgrounds—such as language, ethnicity, social class, race, and religion—to interact with one another. As a result, new forms of multicultural marriages and family systems are being established through these multicultural individual interactions. In this context, the aim of the present study is to compile the fundamental dynamics of marriages between couples from different cultural backgrounds. The research examines the conceptual framework and prevalence of multicultural marriages, their individual and societal impacts, their psychological and sociological benefits, as well as the challenges partners face during the marriage process. The findings of the study indicate that multicultural marriages commonly encounter issues such as cultural adaptation problems, conflicts arising from differences in child-rearing attitudes, challenges in religious practices, uncertainties in legal regulations, reactions from extended families, and social stigmatization. Finally, the study summarizes the current situation and existing research on this topic in Türkiye, provides recommendations for multicultural family counselling, and concludes with suggestions for researchers and practitioners in the field.

GİRİŞ

Çokkültürlülük kavramı teorik anlamda yoğunlukla; etnisite, dil, ırk, dinsel eğilim, yaş, engelli olma hali, sosyal sınıf, coğrafi farklılıklar, cinsiyet ve eğitim farklılıkları şeklinde çok boyutlu bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Banks & Banks, 2019). Günümüz toplumlarında; yaşanan teknolojik gelişimler, zorunlu göçler, çalışma koşullarının değişmesi, eğitim fırsatlarının çeşitliği, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve ekonomik sorunlar gibi nedenlerle yaşanan hareketliklere bağlı olarak farklı kültürel geçmişlere sahip olan bireylerin etkileşime geçmesi artış göstermektedir. Böylelikle kültürel uyum ve çokkültürlülük kavramı farklı disiplinler açısından hem sosyolojik hem de psikolojik açıdan önemi gün geçtikçe ön plana çıkan bir olgu olarak dikkati çekmektedir. Psikolojik perspektiften incelendiğinde ise çokkültürlülük, bireyin kendi kültürel özelliklerinin yanında farklı kültürlere ilişkin bilgi sahibi olması, farklı kimliklere ve değerlere karşı geliştirdiği bakış açısı veya farklılıkları içselleştirme biçimi olarak tarif edilmektedir (Vora vd., 2017). Kavramın en genel hali ise; sadece azınlık grupların temsil edilmesinden ya da ırk ve etnik köken gibi farklılıklardan bağımsız bir biçimde bütün kültürel değer ve özelliklerin çeşitlilik olarak tanımlanması, olduğu şekliyle kabul edilmesi ve toplumsal uyumun sağlanması olarak çerçevelendirilmektedir (Bagher & Alireza, 2016).

Çokkültürlülüğün sadece göç araştırmaları veya etnisite gibi bir takım toplumsal çalışmalarla sınırlı tutulması mümkün değildir. Çünkü kavram çok geniş bir çalışma alanını ve disiplinler arası araştırmaları kapsayan geniş bir perspektifte değerlendirilmektedir. Öyle ki; göç çalışmaları, sosyal medya etkileşimi, çocuk eğitimi ve yasal gelişmeler bağlamında (Heikkilä & Rauhut, 2015), psikolojik danışma alanında danışman danışan ilişkisi, terapi süreci işleyişi ve uzman beceri yeterliliği kazanımında (Kağnıcı, 2023), eğitim çalışmaları, eğitim öğretim ortamları ve sınıf iklimi oluşumunda (Banks & Banks, 2019), şirketlerin çalışma ortamları etkileşimi ve çalışan verimliliğinde (Levy & Levy, 2000), hukuk alanlarında (Kaya, 2018), kadın hakları, boşanma ve din eğitimi çalışmalarında (Marks, 2005), son zamanlarda ise yapay zeka ve dil eğitim modellemeleri gibi yazılım alanında (Athanassopoulos vd., 2023) yapılan çalışmalarla dikkati çekmektedir.

Bu çalışma kapsamında toplumun temeli olarak tanımlanan aile kurumu içerisinde çokkültürlülüğün; eşlere, çocuklara, akraba ilişkilerine ve çiftlerin yakın çevrelerinde kurdukları etkileşimlere yansımalarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Nitekim aynı kültürel değerler içinde olsa dahi iki bireyin yetiştiği çevresel ve ailevi koşullara bağlı olarak farklı birtakım değerlere sahip olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda her evlilik aslında çokkültürlü bir birliktelik niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla çiftler; farklı değerler, farklı diller, farklı coğrafi geçmiş deneyimler, farklı inanç pratikleri, farklı çocuk yetiştirme tutumları ile farklı iletişim tarzlarına sahip olmak gibi birtakım farklılıkları ile birlikte beraberlik yaşamaktadır. Bu süreçte bireylerin hem çift hem aile hem de sosyal bir varlık olarak karşılaştıkları güçlükler, farklılıkları yönetme biçimleri gibi dinamiklerin derinlemesine incelenerek aile sistemlerini daha sağlıklı hale getirmek için alan çalışanlarına ve uygulayıcılara yönelik birtakım farkındalıkların oluşturulması hedeflenmektedir.

Çokkültürlülük Kavramı

Toplumsal anlamda çokkültürlülük farklı kültürlerin bir arada ve etkileşimde bulunduğu sosyal yapıyı ifade etmektedir. Kültürel farklılıkların kabul edildiği, değer verildiği ve saygı duyulduğu bir ortamı tasvir etmektedir (Cohen Miller & Boivin, 2021). Bu noktada kültürlerin kendi özelliklerini koruması ile diğer kültürlerle kaynaşması arasında farklı bakış açıları bulunmaktadır. Bir görüş her kültürün farklı birer kimlik olarak yaşamasını savunurken bir diğer görüş üçüncü bir kültürün inşa edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Örneğin; bir yaklaşım açısında olumlu iklim ortamı içerisinde çeşitli kültürel özelliklere sahip olan birey veya grupların kendi değerlerini, kimliklerini ve inançlarını koruyarak aynı toplumsal çevrede öz kültürel kimliklerini koruyarak bir arada yaşayabilmesi vurgulanmaktadır (Smith & Trimble, 2016). Bir diğer görüşe göre ise kültürler arası değişimin ve entegrasyonun dinamik bir parçası olarak değerlendirir, bu bağlamda kültürler arası sınırların geçirgenliği yüksektir, karşılıklı paylaşımlar, aktarımlar ile kimlikler iç içe geçmektedir (Rivera vd., 2023). Farklı kültürlerin ve göçmen grupların uyum süreçlerinin incelenmesi sonucunda ise bireylerin kültürleşme durumları: marjinallik (marginalism), ayrılma (separation),

asimilasyon (assimilation), bütünleşme (integration) şeklinde ev sahibi kültüre katılma biçimlerine göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Berry, 2011). Farklı kuramsal yaklaşımlar veya farklı disiplinler açısından yapılan tanımlamalarda ise aşağıdaki anahtar kelimeler çokkültürlü ortamların temel unsurları olarak vurgulanmaktadır (Berry, 2011; Evurulobi vd., 2024; Smith & Trimble, 2016):

Kültürel çeşitliliğin tanınması: Bir toplumda çeşitli kültürlerin varlığını kabul etmeyi ve bu kültürlerin birbirleriyle karşılıklı etkileşim içinde olduğunun benimsenmedir.

Eşitlik ve adalet: Tüm kültürlerin eşit olduğu ve hiçbir kültürün diğerine üstün olmadığı, bireyin kendi kültürel kimliğini koruyarak yaşayabilme bilincine sahip olunmasıdır.

Karşılıklı Uyum ve saygı: Temel amaç kültürlerin bir arada uyum içinde yaşaması, toplumsal uyumun sağlaması, farklı kültürlere mensup bireyler arasında karşılıklı iş birliği, saygı ve anlayışın geliştirilmesidir. Farklılıkların zenginlik olarak görülmesini ve kültürler arası etkileşim ve paylaşımının teşvik edilmesidir.

Kültürel etkileşim: Bireyler arasında karşılıklı olarak birbirlerine farklı öğrenme ortamlarının ve kazanımların aktarılması, bilgi, deneyim ve değerlerin paylaşılarak sentezlenmesidir.

Belirlenen çerçevede bireysel açıdan çokkültürlülük; kişinin kendisini kültürel aidiyetine göre konumlandırması, benimsediği değerleri kapsamlı bir kimlik içinde bütünleştirmesi ve kendini bu şekilde nitelendirmesi, farklı kültürlere yönelik kapsayıcı bir tutum sergilemesi ve en nihayetinde, davranışlarını buna göre sergilemesidir (Vora vd., 2017). Kültürlerarası etkileşim, kültürel uyum açısından olumlu katkıları ile nitelenmesine rağmen hem toplumsal hem de bireysel açıdan çeşitli engellerle ve güçlüklerle karşılaşmakta, beraberinde birtakım zorluklar taşımaktadır. Özellikle farklılıklardan kaynaklanan çatışmalar, kimlik bunalımları, marjinalleşme, ötekileştirme yaygın görülen sorun alanları olarak göze çarpmaktadır (Berry, 2011). Bireyin ve toplumun özelliklerine, göç biçimlerine ve geçirilen süreye göre değişim göstermekle birlikte temel problemler aşağıdaki şekilde listelenebilir:

***Dil engelleri*:** Dil farklılıkları etkili iletişimin önünde ciddi engeller yaratmaktadır. Bu yalnızca ortak bir dilin konuşulmaması değil dil kullanımındaki tematik ve semantik anlam farklılıkları, aksan, lehçe ve jargondaki farklılıkları da içerir. Yanlış anlaşılmalar ve yanlış yorumlamalar net iletişimi engellemektedir. Bir kültürde nazik veya uygun olarak kabul edilen bir sözcük ve ifade biçimi, başka bir kültürde saldırgan veya saygısız olarak algılanabilmektedir. Bu farklılıklar yanlış iletişime, çatışmaya ve ilişkilerde bozulmaya yol açar (Evurulobi vd., 2024; Heikkilä & Rauhut, 2015).

Dini farklılıklar: Farklı dinlere mensup kişiler ilk temasta bireysel özelliklerden daha çok karşısındaki kişinin dinine yönelik şemaları ile bir takım ön varsayımlarda bulunmaktadır. Bu durumda olumsuz bir ön kabul ve bakış açısı mevcut ise etkileşim kısıtlanmaktadır (Baycar, 2019). Buna karşın göç durumlarında farklı ülkeler olmasına rağmen benzer dini yapılar olması durumunda ise dini özellikler uyum için kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır (Kağnıcı, 2023). Evlilik ilişkisi açısından ise farklı dini inanışlara sahip partnerlerin evliliğinde bireysel uyumun yanında dini anlayışın da bu evliliği onaylama durumu ve evliliğe bakış açısı çiftleri etkilemektedir. Örneğin Müslüman kadın ile farklı bir dine mensup erkeğin evlenmesi İslamiyet açısından uygun görülmediği belirtilmektedir (Er, 2024). Bu durumda gerek çiftler gerekse aileleri için farklı sorun alanları gündeme gelmektedir.

***Farklı iletişim stilleri*:** İletişim stilleri, sözlü ve sözsüz ipuçlarını, doğrudanlığı ve kullanılan bağlam düzeyini kapsar. Bazı kültürler doğrudan, direkt açık iletişimi tercih ederken, diğerleri dolaylılığa sözsüz ipuçlarına daha fazla güvenir (Heikkilä & Rauhut, 2015). Bu farklılıklar anlaşılmaz ve ele alınmazsa kafa karışıklığına ve hayal kırıklığına yol açarak çiftlerin iletişimde karşılıklı mesafe koymalarına ya da çatışma yaşamalarına neden olur.

Güç dengesizlikleri ve tarihsel bağlam: Irk, etnik köken ve diğer sosyal kategorilere dayalı mevcut güç dengesizlikleri iletişim dinamiklerini önemli ölçüde etkileyebilir. Tarihsel geçmiş, baskın kültürel yönlendirmeler ve sistemsel etkiler diyaloğu zorlaştırmaktadır. Nitekim tarihsel bağlam içerisinde uzun yıllardır savaş ve çatışma yaşayan ülkelere

mensup bireylerin etkileşimi mevcut algılarına bağlı olarak engellenmektedir (Smith & Trimble, 2016).

***Stereotipler ve önyargılar**:* Farklı kültürel değerler, inançlar, uygulamalar veya gruplar hakkındaki önceden edinilmiş fikirler ve önyargılar, yerleşmiş olumsuz bakış açıları, damgalamalar, bilişsel varsayımlar ve ötekileştirme etkili iletişimi engelleyen yargılara yol açabilir. Stereotipler, anlayış ve empatiye engel oluşturarak güven ve uyum sağlamayı zorlaştırabilir (Berry, 2011; Kağnıcı, 2023; Vora vd., 2017).

Çokkültürlü Evlilikler

Çokkültürlü evlilikler, sadece farklı kültürel geçmişe sahip iki bireyin birleşmesi yoluyla oluşan birliktelikler olarak değerlendirilmemelidir. Bu evlilikler aynı zamanda semboller sistemi, anlamlar örüntüsü ve ailevi/toplumsal grupların karşılıklı etkileşiminin gerçekleştiği, algıların yeniden değerlendirildiği ve entegrasyonun sağlandığı sosyal bir temsil biçimidir (Wehrly vd., 1999). Bu evlilikler, kültürel çeşitliliği olan bireylerin, bir yandan kendi kültürel kimliklerinin etkilerini sürdürdükleri diğer taraftan partnerin kültürünü tanıdığı ve yeni ortama uyum sağlayarak gerçekleştirdikleri birlikteliklerdir. Bu farklılaşmalar yoğunlukla bireysel niteliklerden ziyade, kültürel unsurlardan kaynaklanmaktadır (Levy & Levy, 2000). Bu bağlamda; milliyet, ırk, dil, etnik köken, din, sosyal sınıf veya farklı kültürel özelliklere sahip çiftlerin evlilikleri, aile yapıları yeni bir dinamik olarak ortaya çıkmaktadır (Romano, 2008). Alan yazında bu tarz evlilikleri tanımlamak için; iki kültürlü evlilikler, uluslararası evlilikler, karma evlilikler, ulusötesi evlilikler, çapraz evlilikler veya kültürler arası evlilikler gibi farklı terimler kullanılabilmektedir (Heikkilä & Rauhut, 2015). Bu tanımlamalar arası farklılıklar incelendiğinde farklı etnik kültürlere sahip bireylerin evliliklerini ifade etmek için *Kültürler arası Evlilikler,* farklı dinlere mensup bireylerin evlilikleri için *Dinler arası Evlilikler ve* farklı ülke vatandaşlığına mensup bireylerin evliliklerini tanımlamak için de *Uluslararası Evlilikler* şeklinde sınıflamalar kullanılmaktadır (Bustamante vd., 2011; Kim, 2010). Yoğun biçimde kullanılan karma veya çapraz evlilik tanımları ise yerel kültürden bir partner ile göçmen bir partnerin evliliği, farklı sosyal gruplar arası evlilik, farklı milliyetler arası evlilik, farklı din mensupları arası evlilikler gibi farklı yazarlar tarafından farklı gruplar arası evlilikleri betimlemek için kullanılmıştır (Özateşler Ülkücan, 2015; Sancak, 2024). Bu araştırmalarda bütün kavramların ortak noktası ise farklı kültürel özelliklerin olduğu görülmektedir. Bu nedenle son yıllarda yurtdışı alan yazında kapsayıcı bir kavram olarak çokkültürlü evlilik kavramı tercih edilmektedir. Ülkemizde ise halihazırda benzer şekilde kullanımına rastlanılmamıştır.

Yirmi yıl önce yabancı bir eşle evlenmek oldukça sıra dışı bir olgu olarak değerlendirilmekteydi ancak günümüzde büyük bir önyargı ve sarsıntı olmadan oldukça sıradan bir eylem olarak görülmektedir (Heikkilä & Rauhut, 2015). Öyle ki; küreselleşme, uluslararası eğitim fırsatları, sosyal medya kullanımı, çevrim içi tanışma uygulamaları, ekonomik veya zorunlu göç gibi hareketlikler nedeniyle farklı kültürden insanların etkileşime geçmesi kolaylaşmış, coğrafi sınırların etkisi giderek ortadan kalkmış ve farklı kültürel geçmiş deneyimlere sahip bireylerin ilişki kurma olasılıkları artmıştır. Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde çokkültürlü evliliklerin aşağıda belirtilen nedenlere bağlı olarak gelecek dönemde daha da artış göstermesi beklenmektedir (Bagher & Alireza, 2016; Rivera vd., 2023; Romano, 2008);

Artan demografik hareketlilik: Ekonomik ve politik gibi çok farklı nedenlerle ülkeler ve bölgeler arasında yaşanan insan hareketliliğinin artmasıyla birlikte, evlilik kurumu ulusal ve yerel olmaktan çıkarak çokkültürlü bir hale gelmektedir.

***Küreselleşme**:* Günümüzde şirketler, iş hayatı ve eğitim kurumları artık farklı ülkelerle sürekli iş birliği halindedir. Bu durum bireylerin ülkelerin fiziksel sınırlarının dışına çıkarak köken kültürlerinden farklı ortamlarda etkileşime geçmesini hızlandırmaktadır.

Evlilik göçü: Evli çiftlerden birinin evlenmeden önce farklı bir kültürde bulunması ve burada partneriyle tanışarak ülkesine geri dönmemesi veya evlendikten sonra çiftlerden birinin bir nedenle farklı bir ülkeye göç etmesi, partnerin sosyal statüsünü bırakarak eşinin yanına göç etmesidir.

Bireyselleşme: İnsanların geleneksel rollerden sıyrılarak aile ve bağlı olduğu gurupların kararlarından ziyade

ilişkileri, hayatları üzerinde daha bireysel söz sahibi olması ve sosyal çevrelerinden bağımsız kararlar alması. Geleneksel yapıların ve ailelerinin bireyin evlilik kararı üzerindeki etkisinin kaybolmasıdır.

Teknolojinin rolü: Kitle iletişim araçları, flört uygulamaları ve sosyal medya gibi teknolojik gelişmeler farklı ülke ve kültürel çevreden gelip aynı sosyal ortamlarda bulunma imkanı olmayan kişilerin etkileşime geçmesini kolaylaştırmaktadır (Heikkilä & Rauhut, 2015). Hatta günümüzde, internet üzerindeki tanışma siteleri, sosyal statü, siyasi görüşler veya inanç gibi belirli kriterlere göre partner seçimi yapmayı teşvik etmektedir. Örneğin, Yahudi, Hristiyan veya Müslüman inançlarına özel tanışma siteleri ve hatta aynı veya farklı siyasi ideallere sahip kişiler için kurulmuş platformlar bulunmaktadır (Richardson vd., 2020).

Sosyal ve ekonomik faktörler: Bazı durumlarda, ekonomik faktörler bireylerin evlilik kararları üzerinde rol oynayabilmektedir. Örneğin, bazı bireyler daha geleneksel rollerde eşlerle evlenmek için farklı ülke ve sosyoekonomik düzeyden eş seçebilirken, bazıları ekonomik fırsatlar nedeniyle başka ülke vatandaşları ile evlenerek göç etmeyi tercih edebilmektedir (Baycar, 2019; Deniz & Özgür, 2021).

Çokkültürlü evlilikler beraberinde birtakım güçlükleri getirmektedir. Farklı kültürlerden gelen çiftlerin başlangıçta birbirlerinin kültürlerini keşfederken heyecan ve kişisel gelişim hissedebilirken diğer yandan iletişim, aile dinamikleri ve kültürel farklılıkların müzakeresi gibi alanlarda da önemli zorluklar yaşamaktadır (Boratav vd., 2021). Çiftler bireysel farklılıklarının yanında mensubu olduğu kültürel farklılıklardan kaynaklanan bazı sorun alanları ile karşılaşmaktadır. Özellikle gelenekler, görenekler, değerler, yaşam tarzları ve dünya görüşleri, dini değerler, pratikler, bayram kutlamaları ve çocukların din eğitimi, dil ve kimlik gibi konularda yaşanan çatışmalar etnik köken farklılığı ve çiftlerin sosyal sınıf farklılıkları gibi çok çeşitli alanlarda kendini göstermektedir (Machette & Cionea, 2023). Farklı kültürel özelliklerden kaynaklanan sorunlar sadece çiftlerin bireysel alanında kalmamakta aynı zamanda ailelerinden ve sosyal çevrelerinden gelen direnç ve damgalanma şeklinde de kendini göstermektedir. Bu noktada bireysel uyum sağlamaya çalışan çiftler açısından sosyal damgalanma ve ayrımcılığa maruz kalmak, topluma karşı sürekli bir açıklama durumda kalmak ilişkilerini sürdürmeye çalışan çiftler için ek stres faktörleri oluşturmaktadır (Balkanlıoğlu, 2013).

Türkiye örneklemi üzerinden incelenecek olursa ülkemizde de farklı kültürel özelliklere sahip bireyler bulunmaktadır. Bu bağlamda yerel kültür ve farklı kültürlerle etkileşiminin incelenmesi özellikle gerekmektedir (Mercan, 2019). Nitekim Türkiye çokkültürlü bir yapıya sahiptir, farklı inanç ve etnik köken temelli grupların bir araya geldiği sosyal ve kültürel evlilik bileşimleri sıklıkla görülmektedir (Çatak, 2015; Özateşler Ülkücan, 2015). Bu yapı içerisinde kültürler arasında evlenme ritüelleri açısından; kız isteme törenleri, düğün, nişan, nikah gibi farklı aile gelenekleri mevcuttur ve bu durum çiftler, aileler arasında zaman zaman anlaşmazlıklara neden olabilmektedir (Tabakçı, 2019). Türkiye bağlamında yapılan çalışmalar, Alevi-Sünni evlilikleri (Balkanlıoğlu, 2013), Rus-Türk evlilikleri (Deniz & Özgür, 2014), Balkan coğrafyasından yapılan evlilikler (Adiloğlu, 2018) ve Yahudi-Hristiyan-Müslüman din farklılığına dayalı evlilikler (Er, 2024; Marks, 2005) şeklinde yürütülmüştür.

Kavramsal olarak incelendiğinde, Romano (2008) tarafından çokkültürlü evlilikteki etkileşim biçimleri: Fikir birliği, Yok sayma, Karşılıklı ödün verme, Teslimiyet-Sindirme şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu türlerden *Fikir Birliği,* çiftlerin karşılıklı olarak birbirlerini olduğu şekliyle kabul etmesi, karşı tarafın kültürel değerlerine saygı duyması olarak tanımlanmakta ve en ideal uyum şekli olarak betimlenmektedir. Çiftler evliliklerini sürdürebilmek amacıyla, farklılıklarını silerek, bireysel kültürlerini tamamen reddederek üçüncü bir kültür kimliği oluşturup ilişkilerini yönetmeye odaklanmaktadır. *Yok Sayma* boyutunda çiftlerden her ikisinin de bireysel olarak kendi kültürel özelliklerini görmezden gelmeleri, köken kültürlerinden bağımsız bir kimlik kaybı olarak da değerlendirilmektedir. *Karşılıklı Ödün Verme* şeklinde ise çiftlerin karşılıklı bir anlaşma içinde farklı konularda kendi kültürel özelliklerinden ödün vererek eşine uyum sağlamasıdır. Esneklik olması ve her iki kültüre de yer verilmesi adına olumlu yanları bulunurken, yeterli eşitliğin sağlanamaması ve eşlerin sürekli bir tercih yapma

durumunda bırakması zorlayıcı olabilmektedir. Son olarak *Teslimiyet / Sindirme* boyutunda Partnerlerden birinin baskın olması ve diğer partnere karşı dayatması sonucu karşı tarafın kendi kültürel özelliklerinden vazgeçerek eşinin kültürünü benimsemesidir.

Toplumsal hareketlilik ve farklı ülke vatandaşları ile yapılan evlilikler açısından Türkiye'nin genel durumu TÜİK (2024) verilerine göre incelenecek olursa; toplam evlenmeler içinde yabancı kişiler ile 35.038 evlilik yapılmıştır. Bu birliktelikler incelendiğinde ise bu evlilik sayısı içinde %83'ü yabancı gelin olurken %17'si yabancı damat olmuştur. Yabancı damatların sayısı 5 bin 923 olup toplam damatların %1,0'ını oluştururken yabancı gelinlerin sayısı 29 bin 115 olup toplam gelinlerin %5,1'ini oluşturmuştur. Yabancı damatlar içinde %20,6 ile Suriyeli damatlar birinci sırada yer alırken, Suriyeli damatları %19,5 ile Alman damatlar ve %5,7 ile Afgan damatlar izlemiştir. Yabancı gelinler uyruklarına göre incelendiğinde ise; yabancı gelinler içinde %12,1 ile Suriyeli ve Özbek gelinler birinci sırada yer almış. Bu gelinleri %8,3 ile Faslı gelinler ve %7,5 ile Azerbaycanlı gelinler izlemiştir. Bunun yanında farklı kültürler arası evlilikler artarken diğer yandan akraba evliliklerinin de azalma eğiliminde olduğu görülmüştür. Örneğin; 2010 yılında gerçekleşen resmi evlenmelerin %5,9'unun akraba evliliği olduğu ve bu oranın sonraki yıllarda sürekli düşüş göstererek 2018 yılında %4,3, 2023 yılında ise %3,2 olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2024).

Çokkültürlü Evliliklerin Etkileri

Kültürlerarası evliliklerin sosyal ve bireysel olarak farklı biçimde; demografik, sosyal kimlik, ekonomik, yasal düzenlemeler, aile yapısı ve günlük yaşam pratiklerine kadar çok yönlü ve karmaşık etkileri bulunmaktadır. Bireysel olarak farklı kültürel geçmişlerden gelen çiftler, değişen bakış açıları, değerleri ve iletişim tarzlarını uzlaştırmada ülkelerin sosyal, ekonomik, kültürel ve dini yapılarında farklı zorluklarla karşı karşıya kalabilirler, bu durum; yanlış anlamalara, çatışmalara hatta kimlik krizlerine yol açabilir (Tili & Barker, 2015). Toplumsal anlamda ise özellikle evlilik göçü hareketlerinin bir sonucu olarak ülkelerin durumlarına göre cinsiyet dengesi değişmektedir. Evlilik göçü genellikle kadınların göç etmesiyle sonuçlandığından, göç veren ülkelerde kadın nüfusu azalırken, göç alan ülkelerde kadın nüfusu artabilir ve her iki ülkenin de cinsiyet dengesi etkilenir (Deniz & Özgür, 2014; Heikkilä & Rauhut, 2015). Demografik olarak ayrıca evlilik göçü alan ülkelerde, hem evlilik yoluyla gelen bireylerin olması hem de bu çiftlerin çocuk sahibi olması sonucu nüfus artışı görülebilir. Özellikle düşük doğum oranlarına sahip ülkeler için yaşanan evlilikler ciddi önem taşımaktadır. Diğer yandan, göç veren ülkelerde nüfus azalması da yaşanmaktadır. Demografik değişimin yanında toplumların bir takım sosyolojik yapılarında da farklılaşmalar gözlenmektedir (Mercan vd., 2019). Özellikle evlilik göçü, farklı etnik ve kültürel grupların karışmasına, toplumun daha çeşitli hale gelmesine yol açar (TÜİK, 2024). Aynı zamanda yerel halkın kimlik algısında değişikliklere yol açabilir ve "demografik bir tehlike" olarak nitelenmektedir. Farklı kültürlerden gelen bireylerin evliliği, sosyolojik olarak toplumsal uyum sorunlarına yol açmakta özellikle göçmenlerin yaşadığı bölgelerde gerginliklere neden olmaktadır (Agcadağ Çelik & Vural, 2018; Levy & Levy, 2000).

Ekonomik yönden ise yerel kültüründe iş gücünde olmayan göçmen kadınların iş gücüne katılmasıyla sonuçlanabilir (Kim, 2010). Ya da tam tersi bir şekilde yerel kültüründe kariyer sahibi olan eşin göç ettiği ülkede kariyer yapıları değişeceği, dil ve eğitim denkliği gibi farklı bariyerleri aşması gerektiği için partnerlerden biri gittiği ülkede kariyer ve iş imkânlarına sahip olmayabilir. Vatandaşlık ve yasal düzenlemeler anlamında ise bazı ülkelerde, evlilik yoluyla vatandaşlık almak daha kolay olabilir. Bu durum, evlilik göçünü cazip hale getirebilir (Deniz & Özgür, 2021; Heikkilä & Rauhut, 2015). Diğer yandan evlilik yapılan ülkeye göre vatandaşlık, oturum izni, çalışma vizesi alma ve boşanma gibi durumların yarattığı hukuki süreç işlemleri çiftleri zorlamaktadır (Kaya, 2018). Bunların yanı sıra geleneksel aile yapılarının evlilik göçü sebebiyle değişime uğraması söz konusu olabilir. Özellikle kırsaldan büyük şehirlere göç eden ailelerde, kadının da iş gücüne katılmasıyla birlikte ataerkil yapının azalması ve bireyselleşmeye doğru bir yönelme görülerek, cinsiyet ve toplumsal rollerde farklılaşmalar yaşanmaktadır (Kim, 2010). Son olarak ise evlilik göçü, farklı din ve mezheplerden insanların bir araya gelmesine de yol

açarak gündelik yaşamda bir takım farklı düzenlemeler gerekmektedir (Çatak, 2015; Küçük & Çoştu, 2023).

Çokkültürlü Evliliklerin Olumlu Yönleri

Araştırmalar birtakım zorlukların yanında kültürler arası evliliklerin; kişisel gelişim, gelişmiş kültürel anlayış ve benzersiz problem çözme becerilerinin geliştirilmesi gibi potansiyel faydalarını da belirlemiştir. Kültürler arası çiftler; açıklık, empati ve uyum sağlama isteği geliştirerek kültürel sınırları aşan zengin ve doyurucu bir ortaklık geliştirebilirler (Boratav vd., 2021; Skowroński vd., 2014). Çokkültürlü evlilikler, çiftlere yeni bakış açıları kazanma ve kişisel gelişim fırsatları sunar (Romano, 2008). Farklı bir kültürle iç içe yaşamak, çiftlerin birbirlerini daha iyi anlamalarına ve birlikte büyümelerine yardımcı olur. Bu yönde yapılan çalışmalarda kültürler arası çiftlerin evlilik memnuniyeti ve duygusal ifade düzeylerinin homojen çiftlere göre daha yüksek olabileceğini göstermiştir (Skowroński vd., 2014). Ayrıca, çokkültürlü evliliklerdeki çeşitlilik, ilişki içinde daha fazla açıklık, empati ve uyum sağlayıcı bir ortam oluşturabilir (Evurulobi vd., 2024). Bu evlilikler aynı zamanda toplumların kültürel çeşitliliğini yansıtmasına ve farklı kültürlerin bir araya gelmesine, göçmenlerin hem sosyal hem de ekonomik olarak ev sahibi ülkeye entegrasyon sağlanmasına, farklı kültürler arasındaki önyargıların azaltılmasına, farklı kültürlerin bir araya gelerek yeni bir ortak dünya inşa edilmesine, bireylerin kültürel zenginliğinin artmasın, eşlerin birbirlerini daha iyi anlamalarına ve empati kurmalarına yardımcı olmaktadır (Heikkilä & Rauhut, 2015). Çokkültürlü evlilikler hem çiftlere hem çocuklarına hem de çevrelerine yönelik kültürel çeşitlik açısından oldukça zengin deneyimler sunmakta, farklı kültürel normlara uyum sağlama, çatışmaların üstünden gelme becerilerini geliştirmektedir (Er, 2024). Bunun yanı sıra, çapraz evliliklerde doğmuş çocuklar da kendi etnik grupları dışında evlenmeye eğilim göstererek çokkültürlü bir toplum oluşumuna destek vermekte, gruplar arası sınırların belli durumlarda ortadan kalkmasına katkıda bulunmaktadır (Bagher & Alireza, 2016; Deniz & Özgür, 2021; Janicka & Wnuk, 2021).

Bireysel açıdan ise farklı kültürden bir partnerle evlilik yapan kişiler kimliklerini ilişkileri içerisinden tekrar tanımlayıp kendi özdeşimlerini ve benliklerini çoğul bir şekilde kurabilmektedir (Foeman & Nance, 2010). Özellikle kadınlar açısından ise geleneksel toplumlarda, çokkültürlü evliliklerde bireysellik ve bağımsızlık kavramları önemli hale gelmektedir. Bu tür ilişkilerde kadınlar, daha önceki ilişkilerinde yaşamadıkları bir özgürlük ve bireysel ifade alanı bulabilirler (Kim, 2010). Sosyal açıdan ise bireyler kendi yakın çevrelerinden başlayarak toplumun farklı kesimlerini bir araya getirerek ilişkilerini tanıtmakta ve ön yargıların azalmasına katkıda bulunmaktadır. Özellikle göçmen grupların topluma entegrasyonu ve asimilasyonu üzerine yapılan çalışmalar çokkültürlü evliliklerin adaptasyon sürecini arttırdığını göstermektedir (Deniz & Özgür, 2021; Heikkilä & Rauhut, 2015). Benzer şekilde kültürel farklılıklar nedeniyle gruplar arası yaşanan şiddet olaylarının da gruplar arası kurulan evliliklerin yarattığı temasla aşılabileceği düşünülmektedir (Rivera vd., 2023; Vora vd., 2017).

Çokkültürlü Evliliklerde Yaşanan Sorun Alanları

Çokkültürlü evlilikler kendi içinde farklı dinamiklerin aktif rol üstlendiği bir etkileşim sürecidir. Çiftler, ilişkiyi zorlayabilen partnerlerin ve ailelerinin refahını önemli ölçüde etkileyebilen farklı alanlarda çeşitli zorluklar ile karşı karşıya kalmaktadır (Bagher & Alireza, 2016; Baycar, 2019). Bu sorun alanlarının başında, partnerler arasındaki kültürel değerler, inançlar ve uygulamalardaki farklılıklar gelmektedir. Bu durum yanlış anlamalara, çatışmalara ve iletişim kopukluklarına yol açmaktadır (Boratav et al., 2021). Bu tür evliliklerde kültürel özelliklerin yönetimi, çiftlerin bu farklılıkları nasıl anladıklarına, bunlara nasıl yaklaştıklarına ve ilişkilerinde bu farklılıkları nasıl bütünleştirdiklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir (Heikkilä & Rauhut, 2015; Tili & Barker, 2015). Öyle ki her bir partnerin kültürel arka planı evlilik ilişkisi içinde; iletişim biçimlerini, cinsiyet rollerini, ev içi iş paylaşımını, çocuk yetiştirme süreçlerini, beklentilerini, farklı yaşam pratiklerini ve değerler sistemini etkilemektedir (Bustamante vd., 2011; Kim, 2010). Aynı zamanda çokkültürlü evliliklerde tarafların kimliklerini, değerlerini ve aidiyet duygularını uzlaştırma çabası da yine önemli bir güçlüktür. Çiftler, kendi kültürel geçmişlerinden gelen norm ve beklentiler ile eşinin kültürel değerleri arasında sıkışıp kalması durumunda evlilik ilişkisinde

çiftler arasında uyuşmazlıklar ve çatışmalar meydana gelmektedir (Machette & Cionea, 2023). Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda da gruplar arası evliliklerde grup içi evliliklere kıyasla daha fazla anlaşmazlık ve boşanma riskinin olduğu belirtilmektedir (Furtado vd., 2013). Bu çalışma kapsamında literatür çevresinde yapılan çalışmalar derlenerek çokkültürlü aile yapıları içinde çiftler arasında yaşanan sorun alanları; Kültürel uyum sorunları, Çocuk yetiştirme tarzlarında yaşanan sorunlar, Sosyal çevre ve kök aile tepkileri, Dini yaşam biçimine dönük farklılıklar, Yasal düzenlemeler ve Toplumsal cinsiyet rolleri temelli sorunlar olarak sınıflandırılmıştır.

Kültürel Uyum Sorunları

Çiftlerin evlilik yaşamları boyunca karşılaştıkları genel sorun alanı kültürel uyum sorunları ve çatışmalardır. Bu durum çok geniş bir perspektifte diğer sorunları da içerisinde barındırmaktadır. Özellikle; farklı değer ve inançlar, partnerlerden birinin aile değerleri, çocuk yetiştirme tutumları, farklı dini pratiklere sahip olunmasından kıyafet tercihlerine ve yeme kültürüne kadar farklı konularda ortak bir anlayış geliştirmede yaşanan güçlükler dikkati çekmektedir (Baycar, 2019; Er, 2024). Bunun yanında farklı kültürlerin kendine has birtakım gelenek görenekleri bulunmaktadır. Bu durumda çiftler, kendi kültürel ögelerini yaşatmak ve bunlara uygun davranma konusunda anlaşsalar dahi aileleri arasında kalabilmekte, aile toplantıları, özel kutlama ve toplantılarda gerilimler yaşanabilmektedir (Tabakcı, 2019). Buna bağlı olarak geleneksel toplumlarda aileler çocuklarının, kurallarını ve yaşam biçimlerini bildikleri kendi kültürel gruplarına benzer yapılardaki gruplardan eşler seçmesini beklemektedir. Bu duruma tam olarak uygun görünmeyen çokkültürlü çiftler, ailevi baskı ve eleştirilere karşı kendilerini savunma ile durumu açıklama zorunluluğunda kalmaktadırlar. Bu süreç, merkezden dışarıya doğru genişleyen toplumsal sistemlere karşı bireylerin farklı zaman ve durumlarda birtakım sorunlarla başa çıkmasını gerektirmektedir.

Dil Sorunları

Kültürün en önemli parçalarından birisi de dildir. Bun noktada eşler arasında ortak bir dil yoksa veya dil becerileri yeterli değilse, iletişimde ciddi sorunlar yaşanmaktadır (Tili & Barker, 2015). Dil kullanımında yaşanan zorluklar yanlış anlamalara, duygusal kopukluğa ve çatışmalara yol açmaktadır (Janicka & Wnuk, 2021). Temel dil bilgisi yeterli olsa dahi farklı kültürler farklı iletişim tarzlarına sahip olabilir. Bazı kültürler doğrudan iletişimi tercih ederken, diğerleri daha dolaylı bir yaklaşım benimseyebilir. Bu farklılıklar, eşlerin iletişim biçimlerini ve kendini ifade etme tarzlarını etkilemekte, partnerlerin birbirlerini tam olarak anlamalarını sözel anlamın altındaki mesajları yorumlamalarını güçleştirmektedir (Heikkilä & Rauhut, 2015). Ayrıca çiftlerden birinin farklı bir ülke vatandaşı olması sonucu oturum alma gibi yasal düzenleme sürecinde dil yeterliliğini kanıtlama zorunluluğu, çiftlerin uzun süre ayrı kalmasına neden olmakta ve bu durum da ilişkilerde gerilimlere yol açmaktadır. Öyle ki dil kurslarına katılmak ve sınavlara hazırlanmak zaman alıcı ve maliyetli bir süreçtir. Özellikle maddi imkanları kısıtlı olan çiftler için bu durum büyük bir zorluk yaratmaktadır (Baycar, 2019).

Çocuk Yetiştirme Tarzı

Kültürel farklılıklar, özellikle çocuk yetiştirme konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Çiftler bireysel özelliklerine dair ortak bir noktada buluşmasının ardından çocuk sahibi olmakla birlikte farklı bir süreç başlamaktadır. İlişkisel açıdan ortak paydada buluşabilen çiftler, ebeveynlik ve çocuk yetiştirme konularında ilişkisel gerilimler yaşayabilirler. Bu gerilimler genellikle; belirsizlikler, ikilemler, destek arayışları ve fırsatlar gibi temalar etrafında döner (Sancak, 2024). Çiftler, çocuk yetiştirme kararlarını ve sorumluluklarını paylaşırken hem kendi bireysel ihtiyaçlarını hem ebeveynlik rollerini hem de çift olarak ilişkilerini dengelemeye çalışırlar. Bu evliliklerde çocuk yetiştirme, kültürel farklılıkların ve aile içi dinamiklerin önemli bir parçası olarak öne çıkar. Çocuğun kullanacağı ismi, yetişeceği yer, kültürel kimliği, öğreneceği dil, seçeceği din, vaftiz veya sünnet olma gibi önemli dini-kültürel ritüellerin uygulanmasına karar vermek çiftler için oldukça güç bir konu haline gelmektedir (Machette & Cionea, 2023). Bu durumda eşlerin, kendi kültürel ve dini değerlerine yabancılaşmadan ortak bir zemin oluşturmaları çocuklarının gelişimi için oldukça önemlidir (Özbek, 2024).

Çokkültürlü evliliklerde çiftler, farklı kültürel değerlerin aktarımı konusunda çocuklarına hem kendi kültürel

değerlerini hem de eşlerinin kültürel özellikleri aktarmaya çalışmakta, çocukların yerel kültürde okul sistemlerine, akranlarına ve toplumdaki yerlerine adaptasyonu için çaba sarf etmektedirler (Bagher & Alireza, 2016). Bu durumda yaşanılan kültürel çevre özelliklerine ve eşlerin tutumuna göre çocukların evde ve sosyal hayatta kullandıkları diller farklı olabilir, iki veya daha fazla dilin öğretilmesi, kullanılması teşvik edilebilir. Ayrıca çocukların iki farklı kültürde aile büyükleriyle iletişim kurması gerekmektedir. Ebeveynlerin kendi kültürlerine ait bayram ve kutlamaları çocuklara tanıtma ihtiyacı çocukları arada bırakabilir.

Çocuklar açısından ise çokkültürlü ailelerde büyüyen çocuklar, kendi kimliklerini oluştururken bir yandan farklı kültürel kimliği aynı anda yaşama fırsatı bulurken diğer yandan bu kültürlere özgü farklı norm ve rol modelleri arasında seçim yapmak zorunda kalmaktadır (Tütüncüler, 2023). Bu durumda çocuklar, ait olması gereken kültürel özelliklere dair duygu karmaşası yaşamaktadır. Aynı zamanda bu çocuklar hem anne hem de babanın kültürel mirasını deneyimler ve bu durum, onların çoklu kimlikler geliştirmesine yol açar ve çocuklar, ebeveynlerinin kültürel ve dini kimliklerinin bazı yönlerini benimseyebilirken bazı yönlerini reddedici bir tutum sergilemektedirler (Bagher & Alireza, 2016; Sancak, 2024). Bütün bunlara ek olarak belirli zorlukların yanında çocuk açısından farklı kültürlere tanıklık etmek, esnek olmak ve farklılıkları bir zenginlik olarak katkı sağlamakta farklı bakış açıları kazanma, farklı kültürleri anlama ve daha hoşgörülü olma fırsatı doğmaktadır. Çocuklar, birden fazla ülkeyle yakın bağlara sahip olabilirler. Uluslararası seyahatler ve farklı kültürel etkinliklere katılım, çocukların deneyimlerini zenginleştirmektedir.

Kök Ailelerin Tepkileri

Evlilik veya romantik ilişkilerde, bireylerin partnerlerini ailelerine tanıtmaları kaygı verici bir durumdur. Bu endişe, özellikle partnerin ailenin sosyal, kültürel veya dini çevresinden farklı bir arka plana sahip olduğu durumlarda daha yoğunlaşmaktadır. Geleneksel yapılara bağlı aileler, çocuklarının eş seçimi üzerinde daha fazla söz sahibi olmak isteyebilirken, bireyselci toplumlarda bu durum daha esnek olmaktadır (Garcia vd., 2015; Skowroński vd., 2014). Geleneksel, toplulukçu ya da kapalı toplumsal kültürlerde aileler, çocuklarının kendi kültürel özelliklerine mensup biriyle evlenmesini tercih ederler ve farklı kültürel değerlere sahip bir gelin veya damadı kabul etmekte zorlanırlar. Bazı aileler, bu tercihlerini çocuklarının küçük yaşlarından itibaren aşılayarak, grup sınırlarını belirler ve "öteki" kavramını açık veya örük bir biçimde erken yaşlardan itibaren vurgularlar (Berry, 2011; Heikkilä & Rauhut, 2015).

Geleneksel toplumlarda eş seçimi bazı durumlarda evlenen çiftleri tamamen sürecin dışında bırakarak geniş ailenin tercih, istek ve belirlemelerine göre yapılabilmektedir (Özateşler Ülkücan, 2015). Aileler özellikle çocuklarının farklı bir inanca sahip biriyle evlenmesine ilk başta endişe ve çekinceyle yaklaşırlar (Adiloğlu, 2018). Bu endişelerin temelinde, çocuklarının evliliklerinde dini konularda sorunlar yaşayacakları, mutsuz olacakları, kendi kültürlerinden uzaklaşacakları dininin veya inançlarının değişeceği korkusu yatar. Farklı kültür ve dinlerden gelen bireylerin oluşturduğu karma evlilikler, birçok insan tarafından üstesinden gelinmesi zor, hatta başarısızlığa mahkûm bir girişim olarak değerlendirilmektedir (Er, 2024). Özellikle muhafazakâr aileler, bu tür evliliklere karşı daha sert tepkiler gösterebilirken seküler aile yapılarında bu durum daha olumlu karşılanmaktadır (Marks, 2005). Buna karşın bazı aileler, dindar olmasalar dahi, etnik cemaatlerinden gelecek tepkiler nedeniyle evliliğe karşı çıkabilirler.

Yapılan çalışmalar sonucunda görüldüğü üzere aileler, farklı kültürel özelliklere sahip bir birey ile çocuklarının ilişkisine ilk tepkileri tereddüt veya olumsuzluk şeklindedir. Ebeveynlerin, çocuklarının tercih ettiği kişi ve bu kişinin kültürel yapısı hakkında sınırlı bilgiye sahip olmaları, bu endişeyi daha da artırmaktadır (Kim, 2017). Topluluk içinde azınlık kültürleriyle sınırlı veya hiç teması olmayan aileler, bu tür ilk karşılaşmalarda daha çekingen ve olumsuz bir tavır sergiler. Bu eğilim, sınırlı ortamlarda ve yabancı kültürlerin az olduğu bölgelerde yaşayan ailelerde daha belirgindir (Furtado vd., 2013). Öte yandan, karma evlilik planlarının yakın çevre tarafından reddedilmesi, bu planların gerçekleşmesini sorgulamaya neden olur hatta engelleyebilmektedir (Er, 2024). Bu bağlamda, ailelerin potansiyel eş adayına ilişkin öncelikleri, beklentileri, kültürel kökenleri ve mensup oldukları dini ya da etnik

topluluklarla olan ilişkileri sergilenen tutumlar üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Söz konusu değişkenlerin dinamikleri, aileler arasında tutum farklılıklarının yaşanmasının temel nedenidir (Karakaya, 2022). Bu yönde yapılan çalışmalar partnerlerin eşleriyle tanışmadan önce kendileri, ebeveynleri ve sosyal çevreleri hem tanışma öncesinde hem de evliliğin ilk dönemlerinde, farklı bir dine veya etnik kökene sahip biriyle evlenme düşüncesine karşı olumsuz görüşler ifade etmişlerdir (Adiloğlu, 2018; Baycar, 2019). Sonuç olarak, aile tarafından reddedilme, araya mesafe konulması veya dışlanma gerçeğiyle karşılaşan çiftler bu durum karşısında karasızlığa ve çaresizliğe düşmektedir. Bu noktada birçok partner, karar verme sürecinde ebeveynlerinin onayını alma ihtiyacının kendileri için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu süreçte yaşadıkları stres ve zorlukları vurgulamışlar, ailelerini ikna etmek, onay ve rızasını kazanmak için çaba göstermektedirler (Karakaya, 2022).

Farklı kültürel evliliklere yönelik ailelerin ilk tepkileri genellikle olumsuz olmasına rağmen çocuklarının mutlu olduğunu görmeleri, evliliğin iyi gittiğine yönelik izlenimleri ve farklı üyenin kendisini ve kültürünü tanıdıkça aileler önyargılarını gözden geçirir ve olumlu yönde algı değişimleri şeklinde farklılıklar olmaktadır (Heikkilä & Rauhut, 2015). Eşlerin birbirleriyle olan uyumu ve mutluluğu, ailelerin tutumlarının olumlu yönde değişmesine yardımcı olabilir. Özellikle ebeveynlerin çocuklarının evliliklerinde sorunlar yaşaması konusundaki çekincelerinin giderilmesi sonucunda ilişkiyi engellemeye dönük eylemlerinden vazgeçtiklerini görülmektedir (Bustamante vd., 2011; Er, 2024). Bununla birlikte ebeveynlerin çokkültürlülüğe dönük yaklaşımları, çocuklarının evliliklerine müdahale tarzı; toplumsal yapı, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum ve tutum farklılıkları gibi farklı değişkenler tarafından etkilenmektedir (Marks, 2005; Özbek, 2024). Örneğin; Ebeveynlerin eğitim seviyesi arttıkça, çocuklarının evlilik tercihlerine baskı yapma olasılıkları azalır. Daha eğitimli aileler, geleneksel bağlardan sıyrılarak çocuklarının daha özerk kararlar almasına izin verebilirler (Romano, 2008). Modernleşme ve bireyselleşme de ailelerin tutumlarını etkileyerek, daha esnek bir yaklaşım benimsemelerine yol açmaktadır (Skowroński vd., 2014). Ayrıca, karma evliliklerin; farklı kültürler, toplumlar, guruplar veya ve ülkeler arasındaki kutuplaşan kalıpların ve önyargıların yıkılmasını sağlayarak olumlu yönde bir bakış açısı geliştirmektedir (Özateşler Ülkücan, 2015).

Dini Yaşam Biçimine Dair Sorunlar

Göçmen nüfusun yoğun olduğu ülkelerde, farklı dini ve etnik gruplar arasındaki etkileşimin artmasıyla birlikte kültürlerarası ve dinler arası evlilikler son yıllarda daha da yaygın hale gelmiştir (Deniz & Özgür, 2014; Sancak, 2024). Çokkültürlü evliliklerde dini inanç farklılıkları önemli bir rol oynamakta ve çeşitli dinamikler ortaya çıkarmaktadır. Kaynaklarda bu konuya dair doğrudan kapsamlı bir şekilde yapılan çalışmalar sınırlı olmasına rağmen, değerler, gelenekler ve yaşam tarzları gibi konularla yakından ilişkili olduğu için dolaylı olarak birçok çalışmada ele alınmaktadır (Karakaya, 2022; Marks, 2005; Vora vd., 2017). Bu farklılıklar çiftlerin; hayata bakış açıları, ahlaki değerler, doğru ve yanlış kavram anlayışları gibi konularda anlaşmazlıklara neden olmaktadır (Baycar, 2019; Özbek, 2024). Ayrıca pratikler konusunda farklı dini inançlara sahip eşler, bayramlar, özel günler ve diğer dini kutlamalar konusunda farklı yaklaşımlara sahip olabilirler. Bu durum, aile içinde nasıl kutlama yapılacağı veya Noel, Paskalya veya Ramazan gibi farklı dini günlerde hangi geleneklerin takip edileceği konusunda çatışmalara yol açmaktadır. Bu durum, çiftlerin ilişki içinde dikkatli bir müdahale ve uzlaşma sağlaması, esneklik göstermesi ve ortak bir yol bulması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Baycar, 2019; Bustamante vd., 2011; Foeman & Nance, 2010).

Dini uygulamalar ile ilgili hususlarda sadece bireylerin bakış açısı değil aynı zamanda dinin emir ve yönlendirmelerinin de etkisi devreye girmektedir. Bu bakımdan çokkültürlü evliliklerdeki dini farklılıklar partnerlerin kendi arasındaki bir tercih olmaktan öte üyesi bulunulan toplum veya dini grup açısından da onaylanması gereken bir olgu halini alabilmektedir (Er, 2024). Nitekim Müslüman bir kadının farklı dinden bir erkek ile evlenmesi dini açıdan uygun görülmeyen bir evlilik türü olarak dini önderler tarafından yaygın bir kanaat olarak belirtilmektedir (Marks, 2005). Aileler ise farklı din mensubu bir eş ile evlilikte genel endişeleri: dini

baskı uygulanması, din değiştirmeye zorlanma (Karakaya, 2020), dinini özgürce yaşayamama (Richardson vd., 2020), çocukların dini kimlik ve pratiklerinde yaşanması muhtemel sorunlar (Balkanlıoğlu, 2013; Sancak, 2024) gibi nedenlerle endişeyle karşılanmaktadır. Bu noktada bazı çiftler, çocuklarına her iki dini de tanıtıp kendi kararlarını vermelerine izin verirken, bazıları çocuklarını özellikle kendi dinlerine göre yetiştirmek ister. Bu durum aile büyüklerinin müdahalesiyle daha da karmaşık hale gelebilir. Aile üyelerinin torunlara yönelik beklentileri, dini ritüellere (vaftiz, sünnet, paskalya, bayram vb.) katılma isteği hem eşleri hem de çocukları arada bırakmaktadır (Heikkilä & Rauhut, 2015).

Müslüman kadın ve farklı dini inanışa sahip erkek çiftler ile yapılan çalışmalarda; Müslüman kadınlar ailelerinin gayrimüslim birisi ile evlilik yapmasını onaylamadığını belirtirken, farklı inanışa sahip erkekler ailelerinin İslamiyet'e karşı bakış açılarına bağlı olarak ailelerinin genellikle ilk olarak olumsuz bir tutuma sahip olduğu fakat genel anlamda çekimser davrandıklarını belirtmiştir (Karakaya, 2022). Bu tarz gruplar arası farklılıklar sadece farklı dine mensup bireyler arasında kalmamakta aynı zamanda mezhepsel farklılıklar kaynaklı da oluşabilmektedir. Özellikle Türkiye örneklemi açısından incelendiğinde Alevi-Sünni mezhepsel farklılıkların eşler ve aileleri arasında damgalayıcı bir unsur olduğu, çiftlerin bu nedenle farklı sorunlarla mücadele etme durumunda kaldığı tespit edilmiştir (Balkanlıoğlu, 2013; Küçük & Çoştu, 2023). Ancak, bazı çiftler eşlerinin dini hakkında bilgi edinmeye çalışarak bu sorunun üstesinden gelmektedir. Bazı durumlarda ise partnerlerden birinin evlilik öncesinde evlenebilmek için ya da evlendikten sonra uyum sağlamak adına eşinin dini değerlerini kabul ettiği eşine benzer yönde bir tutum benimsediğini bulgulanmıştır (Feise-Nasr, 2022). Bu noktada çiftlerin uyumlu bir şekilde yaşayabilmesi için birbirlerinin inançlarına saygı duyması ve hoşgörülü davranması, dini inanç farklılıklarının olumsuz etkilerini azaltmak için çiftlerin, dini inançlardan bağımsız olarak aile kavramı, dürüstlük, adalet, sevgi ve saygı gibi konularda ortak değerlere sahip olarak paylaştıkları değerlere odaklanmaları önerilmektedir (Machette & Cionea, 2023; Rivera vd., 2023; Tili & Barker, 2015).

Yasal Sorunlar

Çokkültürlü evliliklerde, eşler kendi kültürel kimliklerini korurken aynı zamanda yeni bir kültüre uyum sağlamak zorundadır. Bu süreç sadece kimlik karmaşasına ve aidiyet sorunlarına yol açmakla kalmaz aynı zamanda bir takım yasal zorunlulukları da beraberinde getirmektedir (Baycar, 2019). Boşanma, evliliğin tanınması ve velayet gibi konularda işlemler gerekmektedir. Özellikle Suriyeli göçmenler ile yapılan evliliklerin genellikle içinden gelinen kültürün kabul edebileceği geleneksel tutumlar çerçevesinde resmi ve yasal yollardan gerçekleşmediği dini nikah yoluyla "kuma" gibi ikinci evliliklerin oluştuğu bu durumda ise boşanamama/boşanma, velayet, evliliğin tanınması gibi hukuki anlamda ciddi sorunlar doğurmuştur (Kaya, 2018). Hukuki sorunların yanında farklı ülkeler arası yapılan evliliklerde bir diğer güçlük de göç eden eşin iş gücüne katılımı ve kariyerine uygun çalışma koşullarına dahil olabilmesidir. Bu noktada eşlerden birinin göçmen olması durumunda çalışma izni ve iş bulma konusunda yaşanan zorluklar ailede hem finansal sorunlara hem de bireysel anlamda farklı iş kolları istihdamı arayışına yol açmaktadır (Heikkilä & Rauhut, 2015). Özellikle uluslararası evliliklerde, vize işlemleri, oturma izni ve vatandaşlık alma gibi konularda hukuki sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çiftler, başvuru süreçlerinde genellikle karmaşık ve çelişkili bilgilerle karşılaşmaktadır. Konsolosluklardan veya diğer resmi kurumlardan alınan yetersiz veya eksik bilgiler, süreci daha da karmaşık hale getirmektedir (Kim, 2017). Göçmenlerin bürokratik süreçlerde deneyim eksikliği ve iletişim sorunları yaşaması da önemli bir sorundur. Nitel görüşmeler şeklinde yürütülen araştırmalarda katılımcılar, bu tür yasal düzenlemelerin, göçmenlerin entegrasyonunu desteklemek yerine, evlilik göçünü seçici bir şekilde kontrol etme amacı taşıdığını öne sürmektedir (Baycar, 2019; Heikkilä & Rauhut, 2015).

Bu konuda özellikle Türk-Alman evliliklerinde yaşanan yasal ve bürokratik sorunlar üzerine yapılan çalışmaların sıklığı dikkat çekmektedir. Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan partnerin Almanya'ya seyahat etme imkanları kısıtlı iken Almanya'da yaşayan partnerin seyahat imkânı bulunmaktadır. Bu durumda Türkiye'de yaşayan eşin vize alması gerekmektedir ve bu durumun

zorluğu, karmaşıklığı nedeniyle çiftlerin evlenmeden önce veya evlendikten sonra birbirlerini ziyaret etmeleri ve yaşam koşulları hakkında ilk elden bilgi edinmelerini zorlaştırmaktadır (Baycar, 2019; Heikkilä & Rauhut, 2015). Vize başvurularında, eşlerin "aile birleşimi" vizesi alabilmesi için çeşitli şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu şartlar, genellikle maddi güvence, yeterli büyüklükte konut ve dil yeterliliği gibi kriterleri içermektedir. Bu süreç uzun bir zaman almaktadır. Özellikle düşük vasıflı işlerde çalışan veya işsiz olan eşler için bu durum önemli bir engeldir. Bunun yanında Almanya'ya göç etmek isteyen eşin, temel Almanca bilgisine sahip olduğunu kanıtlaması zorunluluğu 2007 yılında getirilmiş bir düzenlemedir. Bu durum, özellikle Türkiye'deki eşin dil kurslarına katılması ve sınavlarda başarılı olması gerekliliğiyle göç sürecini uzatmaktadır. Vize başvurularında talep edilen belgelerin ve işlemlerin karmaşıklığı, çiftler için büyük bir bürokratik engel teşkil etmektedir. Bu şartları yerine getirmekte zorlanan eşler, göç sürecinde büyük sıkıntılar yaşamaktadır. Ayrılık sürecinde yaşanan belirsizlik, çiftlerin evliliklerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bazı durumlarda, bu süreç ayrılıklara yol açmaktadır (Baycar, 2019; Heikkilä & Rauhut, 2015).

Toplumsal Cinsiyet Rolleri Temelli Sorunlar

Farklı ülkeler ve kültürler arası yapılan evlilik hareketleri sürecinde bireyler aynı zamanda kendi toplumsal özellikleri, aile yapıları ve değerlerine yönelik kalıpları ile birlikte cinsiyetlerine dair yüklenen atıf ve rolleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle toplulukçu kültürden gelen geleneksel rollere sahip bir birey ile daha bireyselci toplumsal yapıya sahip ortamdan gelen bireylerin evliliği arasında bu durum daha belirgin bir şekilde görülebilir. Bu noktada hem erkek hem de kadın göçmen bireyler kendi yerel kültürlerinden ve yeni dahil oldukları kültürel ortamdan kendilerini dışlanmış hissedebilirler. Bu durumda kendi değerleri ile yeni toplumun değerleri arasında denge kurmakta ve uyum oluşturmakta zorlanmaktadırlar (Rivera vd., 2023). Özellikle çocuk yetiştirme, iş bölümü, akraba ilişkileri ve kültürel geleneklere uyum sağlama gibi alanlarda cinsiyete yönelik farklı beklentilere ve değerlere sahip olunması çatışmalara neden olabilmektedir (Tabakcı, 2019).

Kaynaklar, evlilik göçünün cinsiyetler arasındaki farklı deneyimlerine değinmektedir. Erkek ve kadınlar evlilik göçünde farklı dinamiklere sahiptir ve farklı şekillerde etkilenmektedir (Özbek, 2024). Kadınlar açısından toplumsal cinsiyet rolleri özellikle evlilik göçü yapılan durumlarda daha belirgin bir hal almaktadır. Geleneksel toplumlarda, kadınların evlilik yoluyla göç etmesi; aile içi ilişkilerde konumlarını, sosyal statülerini ve rollerini değiştirmektedir. Göçmen kadınlar, farklı kültürel norm ve değerlere yeni yaşam tarzlarına, geleneklere ve toplumsal beklentilere uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Yeni ülkelerinde sosyal destek ağlarından yoksun kalmakta, yalnızlık ve sosyal izolasyon duygularına kapılmakta, arkadaş edinmekte, sosyal hayata katılmakta ve topluma entegre olmakta zorlanmaktadırlar (Agcadağ Çelik & Vural, 2018). Özellikle değişen ortam nedeniyle mevcut kariyerini bırakma, yeni gelinen ülkede gündelik sorumluluklar gibi nedenlerle iş yaşamına katılamayan kadınlar dil bilmemek veya yeterli düzeyde konuşamamak nedeniyle günlük yaşamda iletişim kurmakta zorlanmaktadır (Deniz & Özgür, 2021). Bütün bunlara ek olarak göçmen kadınlar, yabancı bir ülkede hukuki sistem hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için haklarını savunmalarını zorlaşmaktadır. Göçmen kadınlar, ev içi şiddet ve istismar riskiyle karşı karşıya kaldıkları zaman yasal ve sosyal destek sistemlerine erişmekte güçlük çekmekte, eşleri tarafından şiddet ve istismar görüp, sınır dışı edilme korkusu yaşamaktadırlar (Raj & Silverman, 2002). Sosyal yaşam, yasal konulardaki yetersizlikler ve ekonomik alanlarda karşılaşılan güçlükler, kadınların özgüvenini ve bağımsızlığını zedelemekte hem fiziksel hem de psikolojik sağlıklarını olumsuz etkilemekte, bir takım ruh sağlığı sorunları yaşamasına neden olmaktadır (Agcadağ Çelik & Vural, 2018; Rivera vd., 2023). Erkekler açısından ise iş bulamamak, ailenin ekonomik gelişimini sağlayamamak atfedilen rollerin gereğini karşılayamamak kendine dönük yüksek öz eleştiri yaşamasına, yetersizlik duygusuna kapılmasına neden olmaktadır (Foeman & Nance, 2010; Machette & Cionea, 2023; Tili & Barker, 2015). Bu noktada, göçmen evliliklerde bireylerin gerekli oryantasyonunun sağlanması, sosyal destek sistemlerinin aktif biçimde kullanılması ve yasal düzenlemeler hakkında bilgilendirilmesi uyum sürecini ve yaşam kalitesini artırmak adına yararlı olacaktır.

Çokkültürlü Aile Danışmanlığı

Her evlilik temel olarak farklı özelliklere sahip bireylerin karşılıklı uyumuna ihtiyaç duymaktadır. Çift uyumu üzerine yapılan çalışmalarda; bireylerin yetiştiği ortam, erken çocukluk deneyimleri, ebeveyn tutumları, sosyoekonomik düzeyleri ve değerleri gibi farklı değişkenlerin bu uyum üzerinde etki gösterdiği belirtilmektedir (Özateşler Ülkücan, 2015). Fakat bu duruma; farklı coğrafyalar, farklı dil yapısı, farklı dini inanışlar ve etnik farklılıklar gibi unsurlar da eklenince bu birlikteliklerin bireysel özelliklerin yanında kültürel birtakım dinamiklerle de çalışması gerekmektedir (Kağnıcı, 2023). Bu noktada her evlilik özel bir kültürel kombinasyon olarak görülmeli ve terapist, danışanlarının özel ihtiyaçlarını ile kültürel bağlamlarını birlikte dikkate alarak terapi yaklaşımını uyarlamalıdır (Bagher & Alireza, 2016). Nitekim çokkültürlü evlilik ve aile danışmanlığının temel amacı; partnerlerin kültürel benzerlik ve farklılıklarını göz önünde bulundurarak çiftlere ve ailelere destek sağlamaktır (Tien vd., 2017). Bu danışmanlık türü; kültürel değerler, inançlar, iletişim tarzları ve aile yapıları gibi faktörlerin çift ilişkisini nasıl etkilediğini anlamaya odaklanmaktadır (Bagher & Alireza, 2016).

Çokkültürlü aile danışmanlığında özellikle dikkat edilmesi gereken hususların başında her ailenin farklı olduğu gerçeğini sürekli hatırda tutmaktır. Çünkü ailelerin tutumları, kültürel ve dini arka planlarına, geleneksel değerlerine, eğitim seviyelerine ve bireysel kişiliklerine göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle, bir kültüre veya toplumsal gurubun belirgin özelliklerine göre genelleme yapmak yerine her ailenin kendine özgü dinamiklerini anlamak önemlidir (Heikkilä & Rauhut, 2015). Bunun yanında ailelerin bazı tutum ve alışkanlıklarında esneklik alanları olup partnerlere göre değişimler yaşanabilirken **çocukların din eğitimi ve kimlik gelişimi** gibi konular kendileri için farklı bir önem taşıdığı daha hassas oldukları alanlar olduğu için daha katı davranmaktadırlar (Romano, 2008).

Kültürel farklılıklar, genellikle stereotiplere ve ön yargılara dayanır. Bu noktada aile danışmanlığı açısından kritik öneme sahip alanlara dikkat çekilerek birtakım önerilerde bulunulmaktadır. Özellikle çiftlerin, birbirlerini ve farklılıklarını stereotiplerle değerlendirmek yerine, açık fikirli ve meraklı bir şekilde varsayımlarından sıyrılarak dinlemesi önerilmektedir (Romano, 2008). Ayrıca çiftlerin kültürel deneyimleri köklü bir geçmişe dayanmaktadır. Bu nedenle hızlı ve ani bir değişim hedefinde olunması durumunda bu husus açıklanmalı değişim sürecinin zaman alacağı, çiftlerin sabırlı olması, iletişim kurmaya devam etmesi ve aileleriyle ilişkilerini korumaya çalışması hatırlatılmalıdır. Kültürel farklılıkları yönetme süreci, tek taraflı bir uyum süreci olmamalıdır. Her iki taraf da kendi kültürlerini ve değerlerini korurken, diğer tarafın kültürüne de saygı göstermelidir. Bütün bunların yanında kültürel farklılıklar, çiftlere birtakım fırsatlar sunar. Çiftler, farklılıklarını yönetmek ve uyum sağlamak için çaba gösterdiklerinde, ilişkileri daha zengin ve anlamlı hale gelmektedir (Wehrly vd., 1999). Çokkültürlü evliliklerde bu evliliği olumsuz bir durum olarak görmeyen, aile, arkadaş ve profesyonel destek sistemleri önemli bir rol oynar. Çiftlerin, zor zamanlarda bu destek sistemlerinden faydalanmasının, sorunları çözme sürecinde kolaylaştırıcı bir rol üstleneceği ve ilişkilerini güçlendirebileceği vurgulanmaktadır (Baycar, 2019). Bu destek kaynaklarından yararlanma biçimleri teşvik edilebilir, harekete geçirilmelidir. Bütün bunların yanında kültüre duyarlı psikolojik danışma sürecinde terapistin temel yeterlilikleri olarak; terapistin öncelikle kendi kültürel önyargılarının ve özelliklerinin farkında olması, karşılaştığı danışanın kültürel özellikleri hakkında yetkin olması ve farklı teknik ve yaklaşımları uygulama yeterliliğine sahip bulunması belirtilmektedir (Kağnıcı, 2023).

Çokkültürlü evlilik danışmanlığında çiftlerle çalışırken temel tekniklerinin yanında aşağıdaki şekilde sıralanan hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

***Kültürel Farkındalık ve Duyarlılık*:** Kültürel farklılıkların çiftlerin evlilik uyumlarını etkilediği ve birçok çatışmanın temel tetikleyicisi olduğu bilinmektedir (Tabakçı, 2019). Danışman, danışanlarının kültürel geçmişlerini, değerlerini ve inançlarını anlamalı ve saygı göstermelidir. Kültürel farklılıkların ilişkileri nasıl etkileyebileceğinin farkında olmalı ve olası kültürel yanlış anlamaları önlemek için çaba göstermelidir. Çiftlerin de yaşanan kültürel farklılıklara ve bu nedenle kaynaklanan çatışmalara dair farkındalık oluşturulması amaçlanmaktadır.

İletişim Stilleri: Farklı kültürlerin farklı iletişim stilleri vardır. Danışman, bu farklılıkları anlamalı ve danışanlarının birbirlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olmalıdır. Örneğin, bazı kültürlerde doğrudan iletişim tercih edilirken, bazılarında dolaylı iletişim daha yaygındır. Bu durumda çiftler karşılıklı ima edilen durumları, jest ve mimikleri farklı yorumlayabilir. Bu durumların belirgin bir hale gelmesi ve karşılıklı iletişim becerilerinin geliştirilmesi üzerine çalışarak iletişim engelleri ve çatışmaları somutlaştırılmalıdır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda dil bariyerin gerek tanışma sürecinde gerekse sonrasında çiftler arasında ciddi bir sorun olduğu bilinmektedir (Janicka & Wnuk, 2021).

Aile Yapıları ve Rolleri: Kültürler arasında aile yapıları ve rolleri de farklılık gösterebilir. Danışman, danışanlarının aile yapılarını, rollerini ve aile sistemini kültürel bağlam içinde değerlendirmeli ve bu farklılıkların ilişkilerini nasıl etkilediğini gözlemlemelidir. Çiftlerin de karşılıklı sosyal yapılarına ve aile içi iletişim dinamiklerine müdahale etmeden, değiştirmeye çalışmadan uyum sağlamaya yönelik ortak bir anlayış geliştirmeleri teşvik edilmelidir. Nitekim farklı sosyal değerler ve toplumsal cinsiyet rollerinin olduğu toplumlarda yetişen bireylerin evlilik yaptığı farklı kültürel yapıya ve partnerinin ailesine uyum sağlaması ciddi bir sorun haline gelebilmektedir. Bu durum ailenin gelişimsel sürecinde alması gereken kararlar olan; nikah töreni, evlilik töreni, çocuk sahibi olma, çocukların yetiştirilmesi ve boşanma gibi temel kararlar üzerinde çiftlerin söz hakkı alma düzeylerini ve sorumluluklarını yönlendirmektedir (Agcadağ Çelik & Vural, 2018)

Çatışma Çözme*:* Çokkültürlü çiftler ve aileler, kültürel farklılıklardan kaynaklanan çatışmalar yaşayabilirler. Danışman, danışanlarına kültürel açıdan duyarlı bir şekilde çatışma çözme becerilerini geliştirici eksersizler için çalışmalıdır. Bustamante çiftlerin baş etme becerileri olarak; benzerliklerin kabulü, mizah, cinsiyet rolü esnekliği, farklı kültürleri de takdir etme ve kültürel ilişkiyi yeniden tanımlama, iç içe geçmiş beklenti partnerlerden birisinin kültürel uyum sağlaması, değerleri yeniden şekillendirmek veya geliştirmek şeklinde altı ana başa çıkma yöntemi sıralamıştır.

Güç Dinamikleri: Bazı kültürlerde; kültürün baskın özellikleri, cinsiyet rolleri ve güç dinamikleri daha belirgin olabilir. Danışman, bu dinamikleri anlamalı ve danışanlarının eşitlikçi ve sağlıklı bir ilişki kurmalarına yardımcı olmalıdır.

Göç Biçimleri: Çiftlerin evlilik biçimleri, göç deneyimleri önceki yaşan standartları gibi durumlar mevcut ilişkisinin kalitesini etkileyebilir. Bu noktada danışma öncesinde bu tarz danışman öyküsünü almak yararlı olacaktır.

Dil Engelleri*:* Danışman, danışanlarının dil ihtiyaçlarını karşılamalı ve gerekirse tercümanlık hizmetleri sağlamalıdır.

***Kaynaklara Erişimi Kolaylaştırma*:** Danışman, danışanlarını kültürel açıdan uygun kaynaklara yönlendirmelidir. Bu kaynaklar arasında, kültürel merkezler, hukuki kuruluşlar, dini kurumlar ve destek grupları bulunabilir. Bu noktada danışmanın hak savunuculuğu yönü ön plana çıkmalıdır.

***Sürekli Eğitim*:** Çokkültürlü danışmanlar, kültürel yetkinliklerini geliştirmek için mesleki eğitim yeterliliklerini güncel tutmalıdır. Bu, kültürel farklılıklar, göçmenlik deneyimleri ve kültüre duyarlı danışmanlık uygulamaları ve yeterlilikleri hakkında hem kişisel farkındalık hem danışanın kültürüne dair farkındalık hem de uygulama becerilerini geliştirmesi gerekmektedir. Terapistler için, kültüre duyarlı bir yaklaşım benimsemek, keşif için güvenli bir alan sağlamak, uyarlanmış araç ve stratejiler sunmak ve çiftleri toplum kaynaklarıyla bağlantılandırmak çok önemlidir. Politika düzeyinde ise, kültürel çeşitliliği ve kapsayıcılığı destekleyen programlar uygulamak, eğitim girişimleri ve kültüre duyarlı ruh sağlığı hizmetleri için fon sağlamak, kültürlerarası ailelerin haklarını ve korunmasını savunmak, bu çiftler için daha destekleyici bir ortam yaratmaya katkıda bulunabilir.

Çokkültürlü Evlilikler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Çokkültürlü evliliklere yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde; Yurt dışı alan yazında yoğunlukla siyah ve beyaz ırklar arası evlilikler (Garcia vd., 2015), Asya ve Avrupa toplumsal özelliklerine sahip bireylerin özellikleri (Skowroński vd., 2014) gibi çalışmalara rastlanmaktadır. Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde ise; Yıldıztekin (2010) dinler arası evliliğe odaklanarak,

Türkiye'deki Yahudi-Müslüman karma evliliklerini ve bu evliliklerdeki kimlik oluşumunu incelemiştir. Çalışma hem çiftlerin hem de çocuklarının kendi kimliklerini nasıl algıladıklarını ve bu kimliklerin toplumsal bağlamda nasıl deneyimlendiğini ele almıştır. Farklı dini grupların Müslüman bireyle yapılan bu evliliklere yönelik tutumu incelenmiş ve karma evliliklere genellikle olumsuz yaklaştıkları, kültürel mirasın kaybolmasından endişe duydukları görülmüştür. Karakaya (2022) farklı dini yapılara sahip partnerlerin evlilikleri incelenmiştir. Bu evlilikler başlangıç noktasından, evlilik kararının alınmasından itibaren belirli sorunlara maruz kalınması ile yürütülmüştür. Partnerler kendi dini değerlerine sadık kalmamakla ilgili kendini suçlama, evlilik sürecinde eşin dininden ziyade kişiliğine değer verdikleri için birliktelik kararı aldıkları, ailelerin bu evliliği onaylamadığı, çocuklarına küstükleri, nasıl iletişim kurulacağı konusunda kararsızlıklar yaşandığı görülmüştür. Boratav vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'deki çokkültürlü çiftlerin ilişki deneyimleri incelenmiş ve çiftlerin benzerliklerine odaklanılmıştır. Kültürel arka planlara sahip çiftlerin ilişkilerinde ortak noktaların, farklılıklardan daha önemli olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmalar, kültürel farklılıkların ilişki dinamiklerini etkileyebileceğini, ancak çiftlerin birbirlerine karşı gösterdikleri saygı ve empati ile bu farklılıkların aşılabileceğini göstermektedir.

Ülkeler arası evlilikler anlamında ise Deniz ve Özgür (2020) çalışması, Rus-Türk evlilikleri üzerinden uluslararası evlilik göçünü ve bu göçün siyasi ve ekonomik etkilerini analiz etmiştir. Çalışma, özellikle turizmin ve ekonomik dönüşümlerin evlilik göçünü nasıl etkilediğini, toplumun göçmen eşin ülkesine yönelik önyargılarının bireye yansımaları, vatandaşlık alma gibi bürokratik işlemler, iş yeri açma, çalışma gibi ekonomik faaliyetlerde yer alma süreçlerine değinilmiştir. Türk-Alman evlilikleri bağlamında ise Baycar (2019), eşlerin dini farklılıklar nedeniyle sorun yaşadığını din değiştirmeye zorlama veya partnerin dini değerlerine uygun davranma konusunda (alkol kullanmama ve domuz eti yememe vb.) birtakım şartlar sunulduğu, iletişim ve davranışlar anlamında nasıl davranılacağı konusunda yaşanan kararsızlıklar ve çatışmalar yaşandığı buna rağmen çiftlerin evliliğini sürdürme taraftarı olduğu görülmüştür. Türk-Alman evliliklerinde evlilik göçüne değinen Deniz (2020) Almanya'dan Türkiye'ye evlilik göçü yapan kadınların ekonomik pratikleri ve deneyimleri incelenmiş ve kimliklerine dair algılar nedeniyle iş gücüne katılmakta sorun yaşamadıkları, yerel kültürden yaptıkları evliliklerin ticari faaliyetlerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca Türk-Alman evliliklerinde çocukların din eğitimine odaklanılmış ve çiftlerin daha çok erdem, değer ve ahlak çerçevesinde yetiştirmeye çalıştıkları Hristiyanlık ve Müslümanlığın güzel taraflarını uyguladıklarını, ön yargı geliştirmeden anlatmaya özen gösterdiklerini, belirli bir yaşa gelene kadar herhangi bir yönlendirmede bulunmamaya dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir (Sancak, 2024).

Göçmen kadınlar üzerinde yapılan bir çalışma kapsamında Suriyeli mülteci kadınların Türkiye'de yaptıkları evliliklere odaklanılmış ve çok eşlilik, kumalık gibi uygulamalar rapor edilmiştir. Bu evliliklerde özellikle kadınların erken yaşta evlilikleri, ilişkileri üzerinde söz haklarının olmayışı, eşine itaat etmesi gerektiğine dair kültürel kodlara sahip olunduğu, toplumsal cinsiyet rollerinin baskın biçimde hissedilmesi, eşlerinin kendilerinden başka yaptığı evliliklerin normal karşılanması dikkati çekmektedir (Ağcadağ Çelik, 2018).

Kızılocak (2022) tarafından mezhepsel farklılıklara yönelik yapılan çalışmada; çiftler farklılıklarını önemli bir mesele olarak görmediklerini, kişisel özelliklere daha çok odaklandıklarını ve ilişkilerinde karşılıklı saygı ve özgürlüğe önem verdiklerini göstermiştir. Ailelerin başlangıçta endişeleri olsa da zamanla bu endişelerin azaldığı belirtilmiştir. Mezhepsel arası farklılıklar anlamında Alevi ve Sünni çiftler arasında yapılan çalışmada bu farklılığın eşlerin karşılıklı iletişimi, çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemediği buna karşın her iki çiftinde sosyal ilişkiler, aile ilişkileri ve toplumsal etkileşimde bulundukları kişiler tarafından sosyal damgalanmaya maruz kaldıkları, evliliklerinin onaylanmadığı görülmüştür (Balkanlıoğlu, 2012). Mezhep konusunda yapılan bir diğer çalışma ise İstanbul-Berlin hattında Sünni-Alevi evlilikler üzerine yürütülmüştür. Çalışma sonucunda sosyal damgalanma, akrabaların tepkileri, mezheplerin gerektirdiği dini pratikleri uygulamada yaşanan güçlük, çocukların din eğitimi ve özel günlere yönelik tören ve kutlamalarda yaşanan sorun alanlarına rastlanmıştır (Çatak, 2015).

SONUÇ

Yapılan demografik araştırmalar sonucunda gün geçtikçe artış gösterdiği tespit edilen çokkültürlü evliliklere yönelik; araştırmacılar, alan uygulayıcıları, ruh sağlığı uzmanları ve politika yapıcıların bu çiftlere yönelik kapsamlı ve bütüncül yaklaşımlar geliştirmek için iş birliği yapması hayati önem taşımaktadır.

Alan yazındaki çalışmalarda genellikle kesitsel verilerin kullanıldığı görülmektedir (Baycar, 2019; Bustamante vd., 2011; Çatak, 2015; Deniz & Özgür, 2021; K. Kim, 2017). Fakat bu evliliklerde çiftlerin ilişkilerindeki değişen dinamikleri nasıl yönettiklerine yönelik uzun vadeli eğilimlerini ve sonuçlarını anlamak için boylamsal araştırmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca derinlemesine Karma evliliklerin ve çokkültürlü ilişkilerin daha iyi anlaşılması için nitel araştırma yöntemleri kullanılmalı ve derinlemesine görüşmeler yapılmalıdır. Gelecek dönem yapılacak araştırmaların başka önemli bir yönü, mevcut çalışmaların çoğunlukla Batılı, sanayileşmiş ülkelerde gerçekleştirildiği göz önüne alındığında, çeşitli coğrafi ve kültürel geçmişlerden kültürlerarası çiftlerin deneyimlerinin incelenmesi alan yazının zenginleşmesini sağlayacaktır. Farklı etnik, dini ve kültürel gruplar arasındaki evliliklerin incelenmesi, bu ilişkilerin çeşitliliğinin ve karmaşıklığının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Cinsiyet açısından ise literatür incelendiğinde kadınların deneyimlerine ve evlilik yoluyla göçüne odaklanılmış (Feise-Nasr, 2022; Karakaya, 2022; Kaya, 2018) fakat erkeklerin evlilik amacıyla başka bir ülkeye göç etmesi ya da farklı nedenlerle yaptığı göçler sonrası yaptıkları evlilik durumu yeterince araştırılmamıştır. Evliliklerin temel dinamiklerinin tüm boyutlarıyla anlaşılması için bu yönde sayısal verilere ve erkeklerin psikolojik deneyimlerine yer verilmesi gerekmektedir. Farklı kültürlerden evli çiftlerin hangi ülkeyi yaşam için seçtikleri ve bu seçimlerini etkileyen faktörlerin neler olduğu da incelenmesi gereken bir araştırma alanıdır. Ayrıca farklı kültürlerden gelen çiftlerin ebeveynlik ve çocuk yetiştirme konusundaki algıları ve bu konudaki tartışmaların temel dinamiklerinin daha fazla incelenmeye, ebeveynliğin hangi temalar etrafında şekillendiği ve hangi gerilimlerin ortaya çıktığının belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Çokkültürlü evliliklerin sadece çiftler üzerinde incelendiği, dolaylı olarak ise ailelerin kendilerine yönelik tepkilerine yer verildiği görülmektedir (Balkanlıoğlu, 2013; Er, 2024; Heikkilä & Rauhut, 2015). Oysa bu süreçten en yoğun etkilenen aile üyelerinin, çocukların, sonraki ikinci nesillerin kültürlerarası etkileşimlerin ve geniş aile çevrelerinin yaşamlarındaki rolü incelenmelidir. Bunun yanında kültürlerin, teknolojilerin, geleneklerin, beklentilerin ve etik değerlerin bu yeni evlilik birleşimlerinde çiftlerin karar verme süreçlerini nasıl etkilediği incelenmelidir. Ayrıca eğitim, devlet ve kurumsal sektörlerde çalışan profesyonel kadın ve erkeklerin Profesyonellerin evlilik göçleri ve bu kişilerin evlilik öncesi ve sonrası uluslararası bağlantıları da daha fazla araştırılmalıdır. Bu durum ile ilişkili olarak çiftlerin dil yeterliliklerini kanıtlama zorunluluğu, karşılaştıkları vize düzenlemeleri ve bürokratik engeller gibi zorluklar ve bu zorluklarla nasıl başa çıktıkları üzerine daha fazla odaklanılması gerekmektedir. Evlilik göçüne ilişkin yasal düzenlemelerin ve politikaların, çiftler üzerindeki etkileri daha fazla araştırılmalıdır. Böylelikle klinik uygulamaların izlenilerek psikoloji alanında çalışan uzmanların, çokkültürlü ortamlarda çiftlerle çalışırken kültürel duyarlılık göstermeleri ve bu çiftlere uygun terapötik yaklaşımlar sunmaları adına yapılandırılmış ve etkililiği kanıtlanmış programların geliştirilmesi süreci kolaylaştıracaktır.

Dünyada ülkeler arası hareketliliğin son yıllarda oldukça yaygın bir biçimde yaşandığı görülmektedir. Ülkemiz açısından da TÜİK (2024) tarafından yayımlanan istatistiklerde Türkiye'nin de yoğun bir nüfus hareketliliğine tanıklık ettiği anlaşılmaktadır. Özellikle Ukrayna savaşı sonrası yerleşen Ukrayna vatandaşları, Avrupa ülkelerine yaşanan göçler, Türki Cumhuriyetler arası yaşanan göçler veya Suriye savaşı sonrası yaşanan göçler gibi nedenlerle demografik hareketler yaşanmakta bu durum da gelecek dönemlerde farklı kültürel özelliklere sahip aile yapılarının artacağını göstermektedir. Bu nedenle bu yönde farklı değişkenlerle yapılacak çalışmalar önem kazanacaktır.

KAYNAKLAR

Adiloğlu, S. (2018). Sınırın yasal "kaçak"ları: Makedonyalı kaçak gelinler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Özel Sayı* (2), 255-282. https://doi.org/10.21560/spcd.vi.440378

Agcadağ Çelik, İ., & Vural, F. (2018). Suriyeli mülteci kadınların kuma dramı: Kilis İli Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, *8*(14), 341-382. https://doi.org/10.26466/opus.406308

Athanassopoulos, S., Manoli, P., Gouvi, M., Lavidas, K., & Komis, V. (2023). The use of ChatGPT as a learning tool to improve foreign language writing in a multilingual and multicultural classroom. *Advances in Mobile Learning Educational Research*, *3*(2), https://doi.org/10.25082/AMLER.2023.02.009

Bagher, S. Z., & Alireza, B. (2016). Multiculturalism in counseling and therapy: Marriage and family issues. *International Journal of Psychology and Counselling*, *8*(5), 53-57. https://doi.org/10.5897/IJPC2016.0388

Balkanlıoğlu, M. A. (2013). Alevi-Sünni evliliklerinin aile ilişkileri ile çocuk yetiştirme üzerine etkileri ve sosyal damgalama. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, *62*, 163-182.

Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (2019). *Multicultural Education: Issues and Perspectives* (10. bs). John Wiley & Sons.

Baycar, A. (2019). Türk-Alman evliliklerinde yaşanılan problemler ve başaçıkma yöntemleri (Dini-kültürel farklılıklar bağlamında). *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD)*, *21*(40), 377-414. https://doi.org/10.17335/sakaifd.621015

Berry, J. W. (2011). Integration and Multiculturalism: Ways towards social Solidarity. *Papers on Social Representations*, *20*(1) 2.1-2.21.

Boratav, H. B., Doğan, T. N., Söylemez, Y., & Saydam, S. Z. (2021). "More Alike than Different": A qualitative exploration of the relational experiences of multicultural couples in Turkey. *Sexual and Relationship Therapy*, *38*(4), 756-779. https://doi.org/10.1080/14681994.2021.1931095

Bustamante, R. M., Nelson, J. A., Henriksen, R. C., & Monakes, S. (2011). Intercultural Couples: coping with culture-related stressors. *The Family Journal*, *19*(2), 154-164. https://doi.org/10.1177/1066480711399723

Çatak, B. D. (2015). Mezhep farklılıklarının evli çiftlerin ilişkileri üzerindeki etkileri: Berlin-İstanbul Örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, *5*(2), 179-179. https://doi.org/10.13114/MJH.2015214566

Deniz, A., & Özgür, E. M. (2014). Antalya'daki Rus Gelinler: Göçten evliliğe, evlilikten göçe. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, *3*(27), 151-175.

Deniz, A., & Özgür, E. M. (2021). Mixed marriage and transnational marriage migration in the grip of political economy: Russian - Turkish Case. *Turkish Studies*, *22*(3), 437-461. https://doi.org/10.1080/14683849.2020.1763797

Er, N. (2024). Fransa'da Müslüman ve farklı dinlere mensup bireylerin karma evlilik yolunda tanışma ve karar alma süreçleri. *Mecmua*, *18*. https://doi.org/10.32579/mecmua.1430008

Evurulobi, C., Dagunduro, A., & Ajuwon, O. (2024). A review of multicultural communication dynamics in the U.S.: Highlighting challenges and successful strategies in a diverse society. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, *23*, 2204-2219. https://doi.org/10.30574/wjarr.2024.23.3.2850

Feise-Nasr, M. (2022). Muslim women ın ınterfaith partnerships in Germany. *Religions*, *13*(3). https://doi.org/10.18452/24968

Foeman, A., & Nance, T. (2010). Building new cultures, reframing old ımages: success strategies of ınterracial couples. *Howard Journal of Communications*, *13*(3), 237-249. https://doi.org/10.1080/10646170290109716

Furtado, D., Marcén, M., & Sevilla, A. (2013). Does culture affect divorce? evidence from European immigrants in the United States. *Demography*, *50*(3), 1013-1038. https://doi.org/10.1007/s13524-012-0180-2

Garcia, G. E., Lewis, R., & Ford-Robertson, J. (2015). Attitudes regarding laws limiting black-white marriage: A longitudinal analysis of perceptions and related behaviors. *Journal of Black Studies*, *46*(2), 199-217. https://doi.org/10.1177/0021934714568017

Heikkilä, E., & Rauhut, D. (2015). *Marriage, Migration and Multicultural Relationships*. Institute of Migration. Turku Finland

Janicka, I., & Wnuk, A. (2021). Communication of partners in intercultural marriages. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, *46*(2), 142-172. https://doi.org/10.34766/fetr.v46i2.871

Kağnıcı, D. Y. (2023). *Kültür ve Psikolojik Danışma*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Karakaya, A. E. (2022). Çizgi dışı bir evlilik hikayesi: Müslüman kadının gayri müslim erkekle evliliği. *Bilimname*, *48*. https://doi.org/10.28949/bilimname.1126529

Kaya, M. (2018). İki hukuk arasında arafta: Suriyeli kadın mültecilerin informel evlilikleri ve boşan(ama)ma krizi. *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)*, *5*(31), 4709-4721. https://doi.org/10.26450/jshsr.843

Kim, K. (2017). Cross-border marriages in South Korea and the

Challenges of Rising Multiculturalism. *International Migration*, *55*(3), 74-88. https://doi.org/10.1111/imig.12331

Kim, M. (2010). Gender and International Marriage Migration: Gender and International Marriage Migration. *Sociology Compass*, *4*(9), 718-731. https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2010.00314.x

Küçük, T., & Çoştu, Y. (2023). Alevi-Sünni Evliliklerinin Karşılıklı İlişkilere Etkisi. *Hitit İlahiyat Dergisi*, *22*(2), Article 2. https://doi.org/10.14395/hid.1343116

Levy, J. T., & Levy, J. T. (2000). *The Multiculturalism of Fear*. Oxford University Press.

Machette, A. T., & Cionea, I. A. (2023). In-laws, communication, and other frustrations: The challenges of intercultural marriages. *Interpersona: An International Journal on Personal Relationships*, *17*(1), 1-18. https://doi.org/10.5964/ijpr.8047

Marks, L. (2005). How Does Religion Influence Marriage? Christian, Jewish, Mormon, and Muslim Perspectives. *Marriage & Family Review*, *38*(1), 85-111. https://doi.org/10.1300/J002v38n01_07

Mercan, Ç. S. (2019). Aile ve evlilik kurumuna kültürel bir bakış: Farklı kültürlerden gelen bireylerin evlilikleri. İçinde *Evlilik Okulu*. Remzi Kitabevi.

Özateşler Ülkücan, G. (2015). Çapraz Evlilikler ve Gruplar Arası İlişkiler. *Mediterranean Journal of Humanities*, *5*(2), 287-287. https://doi.org/10.13114/MJH.2015214572

Özbek, B. (2024). Göçmen Türklerde Karma Evlilik Modeli ABD (DMV Bölgesi) Örneği. *Istanbul Family Foundation*, 1. https://doi.org/10.70348/aile.2024.1

Raj, A., & Silverman, J. (2002). Violence against immigrant women: The roles of culture, context, and legal immigrant status on intimate partner violence. *Violence Against Women*, *8*(3), 367-398. https://doi.org/10.1177/10778010222183107

Richardson, M., Cannon, S., Teichert, L., Vance, A., Kramer, I., Barter, M., King, J., & Callahan, C. (2020). Religion-focused dating apps: A Q methodology study on the uses of mutual. *Telematics and Informatics*, *55*, 101448. https://doi.org/10.1016/j.tele.2020.101448

Rivera, P. M., Heiden-Rootes, K. M., Nguyen, H. N., & Iheanacho, E. C. (2023). Integrating a Process-Orientation into Multicultural Training for Marriage and Family Therapists: A Systematic Review and Critique. *The American Journal of Family Therapy*, *51*(5), 563-579. https://doi.org/10.1080/01926187.2021.2019142

Romano, D. (2008). *Intercultural Marriage: Promises and Pitfalls* (3rd ed. edition). John Murray Business Academic.

Sancak, F. (2024). Türk – Alman Karma Evliliklerinde Çocukların Din Eğitimi. *Antakiyat*, *7*(1), 16-42.

Skowroński, D. P., Othman, A. B., Siang, D. T. W., Han, G. L. W., Yang, J. W. J., & Waszyńska, K. (2014). The outline of selected marital satisfaction factors in the intercultural couples based on the Westerner and non-Westerner relationships. *Polish Psychological Bulletin*, *45*(3), 346-357. https://doi.org/10.2478/ppb-2014-0042

Smith, T. B., & Trimble, J. E. (2016). *Foundations of multicultural psychology: Research to inform effective practice* (ss. viii, 308). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/14733-000

Tabakçı, Z. (2019). *Farklı etnik kökenden gelen bireylerin evlilik uyumlarının çeşitli demografik özelliklere göre incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.

Tien, N. C., Softas-Nall, L., & Barritt, J. (2017). Intercultural/Multilingual Couples: Implications for Counseling. *The Family Journal*, *25*(2), 156-163. https://doi.org/10.1177/1066480717697680

Tili, T. R., & Barker, G. G. (2015). Communication in Intercultural Marriages: Managing Cultural Differences and Conflicts. *Southern Communication Journal*, *80*(3), 189-210. https://doi.org/10.1080/1041794X.2015.1023826

TÜİK. (2024). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. Erişim adresi (10.03.2025): https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194

Tütüncüler, G. (2023). Karma evliliğin çocuk eğitimi üzerine etkisi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *16*(1), 79-95. https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1094898

Vora, D. E., Martin, L., Pekerti, A., Fitzsimmons, S., Lakshman, C., & Raheem, S. (2017). Multiculturalism: A Review and Agenda for Future Research. *Academy of Management Proceedings*, *2017*(1), 12411. https://doi.org/10.5465/AMBPP.2017.12411abstract

Wehrly, B., Kenney, K. R., & Kenney, M. E. (1999). *Counseling Multiracial Families* (1st edition). SAGE Publications, Inc.

Yıldıztekin, B. (2010). *Yahudi-Müslüman Karma Evlilikler: Günümüz Türkiye'Sindeki Yahudi-Müslüman Karma Çiftlerin ve Çocuklarının Kendilerini Kimliklendirmeleri ve Deneyimleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Middel East Technical University.